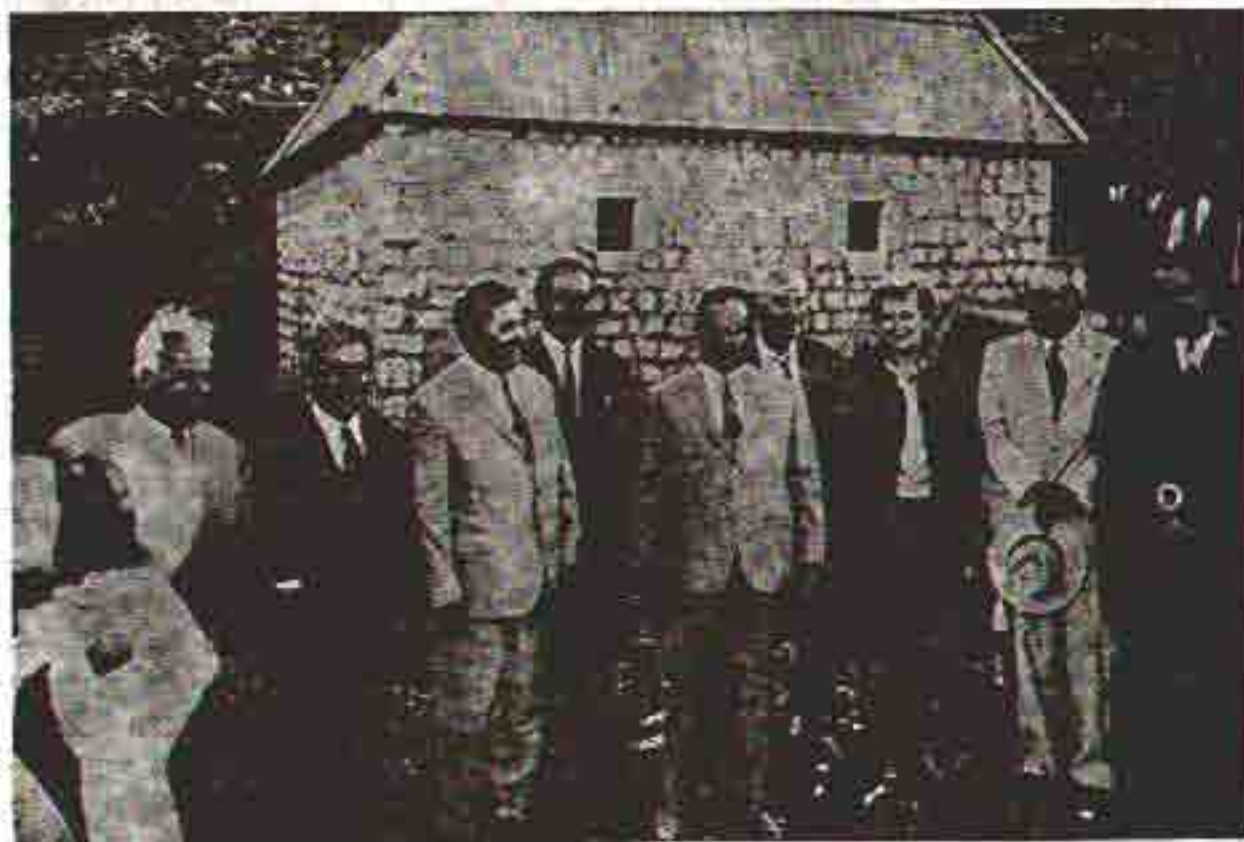

ТОМИСЛАВ ГРГУРЕВИЋ

БОРАВЦИ ДРУГА ЈОСИПА БРОЗА ТИТА У БОКИ У ОКВИРУ ПОСЈЕТА НАШОЈ РЕПУБЛИЦИ

Радни људи Боке Которске поносни су што је друг Тито, нарочито посљедњих година, био чест гост у нашој Републици, и посебно у Боки, гдје је у Игалу провео доста времена на одмор и лијечењу. Радни људи и грађани Црне Горе живо се сјећају свих његових долазака, почев од оног августа 1940. године, када је боравио на Жабљаку па до оног посљедњег које

Први пут Јосип Броз Тито посетио је Црну Гору 1940. године када је учествовао у раду Осме покрајинске конференције Комунистичке партије Југославије за Црну Гору, Боку, Санџак, Косово и Метохију. На слици предједник Тито, августа 1970. године, приликом посјете Жабљаку, када је свечано прослављена тридесетогодњишница овог скупа, у друшћву са неким учесницима Осме покрајинске конференције.

је завршено пар дана послје земљотреса. Посебно су поносни становници Боке што је био почасни грађанин Котора, почасни адмирал Бокељске морнарице и скоро редовни, веома радо дочекивани гост у Игалу.

Сви доласци друга Тита били су празници за радне људе Црне Горе чији је саставни и недјељиви дио Бока Которска. Кад год је овдје стизао друг Тито, читаво становништво је излазило на улице, путеве, тргове, обале да га дочека. Тада је слика била увијек иста: цвијеће, аплаузи, срдачне ријечи добродошлице и друг Тито увијек насмијан и ведар, срдачан и топао.

Његове ријечи су биле увијек „радни налог“ свим радним људима и грађанима овог региона, као и уосталом читаве наше земље, свих њених народа и народности. Остале су успомеле драге, неизбрисиве, вјечне као што ће и дјело друга Тита вјечно живјети.

У овом прилогу настојали смо да сажето забиљежимо посјете друга Тита Боки, у оквиру долазака у Црну Гору, свјесни чињенице да о овим посјетама треба много више рећи. Нека ово буде један од првих скромних прилога томе.

Први сусрет са народом Боке Которске друг Тито је имао 11. јула 1951. године, приликом своје друге послјератне посјете нашој Републици. Тај дан остао је исписан златним словима у историји овога краја. Готово читаво становништво Боке Которске нашло се на путевима, улицама и трговима да поздравни највећег сина наших народа маршала Југославије Јосипа Броза Тита. У строју су били многи ратници, Титови саборци, жене, омладина, пионери. Улице су се декорисале неколико дана, а свуда су биле исписане поруке најтоплије добродошлице. Била је то до тада невиђена атмосфера славља каква није забиљежена у дугој историји Боке Которске.

Маршал Тито је тада посјетио Ремонтни завод у Тивту. Овдје су га дочекали највећи представници Ратне морнарице, јединице Ратне морнарице, већи број бродова, од којих су многи претходно реконструисани или модернизовани у овој ремонтној организацији, а у име радника добродошлицу му је пожелано Јерко Ружић, тадашњи управник Ремонтног завода. Друг Тито је потом обишао производне хале и разгледао, са великим интересовањем, машине и опрему, живо се занимајући за начин обнове постројења као и за извршавање задатака Ремонта. Била је ово прилика да друг Тита први руководиоци Ратне морнарице упознају са животом и радом у морнарици и мјерама које се предузимају да се повећа њена бојева готовост. Неколико дана касније, 18. јула 1951. говорећи представницима Југословенске ратне морнарице, дао је резиме својих утисака а затим је говорио о наредним задацима. Он је тада рекао:

„Када сам ових дана путовао с вама, био сам пријатно изненађен видећи колико сте ви у овом кратком периоду пости-

гли у раду на оспособљавању наших кадрова за задатке које има наша морнарица. Ја сам увијек говорио да су кадрови најважнији и ви сте баш на том пољу постигли знатне успјехе.

Али поред оног што је већ остварено, хтио бих да вам кажем неколико ријечи о будућем раду и задацима. Ви знате да ми данас још нисмо у могућности да вам пружимо сва техничка средства, односно пловне објекте, у оној мјери колико би то било потребно за одбрану наше земље. Али ми не бисмо извршили свој задатак градитеља социјалистичке Југославије кад не бисмо учинили све да обезбиједимо наше границе и у овом дијелу наше земље, да обезбиједимо миран развитак и рад и на овој страни нове Југославије. Ми ћемо настојати да учинимо све са своје стране, да наша млада ратна морнарица добије онолико средстава колико је потребно и то једино зато да бисмо могли бранити нашу социјалистичку земљу и са те стране. Разумије се да ми ни овдје као ни на некој другој страни, немамо ни најмање претензија да посетимо за каквом туђом

Грађани Бокве Которске одушевљено су дочекали друга Тита приликом његове прве посјете Бокви Которској. Високог госта, у име грађана Херцег-Новог, топлим ријечима поздравно је Милан Вукасовић, председник Среског народног одбора Херцег-Нови. Било је то 10. јула 1951. године када је највећи син наших народа, својим присуством увеличао прославу дана устанка црногорског народа.

територијом. Ја то хоћу да подвучем да бих истакао да је наш једини циљ одбрана нашег мора, одбрана наше обале, одбрана наше социјалистичке земље...

Друг Тито је стигао у Херцег-Нови тога дана око 14 часова у пратњи Блажа Јовановића, предсједника владе НР Црне Горе, Бура Пуцара, предсједника владе Босне и Херцеговине, те бројних министара, генерала и адмирала. Главна херцеговнска улица била је за ту прилику изванредно декорисана а плочник прекривен теписима, зеленилом и цвијећем.

Друга Тита, у име народа среза херцеговског, поздравео је и пожелио му добродошлицу Милан Вукасовић, секретар Среског комитета Комунистичке партије. Он је често био прекидан дуготрајним аплаузима док је изговарао срдачне ријечи захвалности маршалу Титу и поздраве добродошлице.

Потом је микрофону пришао друг Тито. Дуго је морао да чека да би се стишали повици одушевљења. Он је говорио о почецима оружане борбе, њеним резултатима, тешкоћама и успјесима. Затим је, прекидан дуготрајним аплаузима истакао:

„Дозволите ми да вам најприје захвалим за овај импозантан дочек. Ја се радујем што сам могао да поводом прославе десетогодишњице Народног устанка и Народне револуције поново посјетим Црну Гору и да присуствујем овом величанственом празнику који празнује црногорски народ. То је дан када се црногорски народ дигао на оружје за своју слободу...”

Друг Тито се, потом, у друштву осталих гостију, упутио ка древном граду Котору. На обали у Котору њега су дочекали готово сви становници которског среза. Одговарајући на поздравне ријечи Воја Бришића, предсједника Народног одбора которског среза, друг Тито је између осталог рекао:

„... Ми смо били угрожени новим подјармљивањем, новим одузимањем слободе коју смо извојевали у борби против фашистичког завојевача. Могу да вам кажем да сам данас неизмјерно срећан што је цјелокупан југословенски народ, с изузетком једне шачице издајника, схватио колико је далекосежан акт којег смо учинили 1948. године, када смо новим подјармљивачима одлучно казали: „Ми хоћемо да будемо на својој земљи сами господари, ми хоћемо да живимо у миру и пријатељству са сваким који нема лоше намјере према нашој земљи.”

Крај говора друга Тита био је поздрављен дуготрајним аплаузом и клицањем: „Тито, Партија, све клевете разбија!”. Док је пролазио которском обалом, преко теших сачињеног од цвијећа и зеленила, преко 15.000 грађана срдачно је поздрављало друга Тита, који им је, очигледно дигнут топланом дочека, отпоздрављао захваљујући на пријему.

Пред вече је напустио Котор и упутио се, скупа са својом пратњом, Ловћенским серпентинама ка Цетињу гдје је стигао

Древни град који не памти да је некоме, у његовој дугој историји, организован тако топло и сличан дочек као што је то био другу Титу Јула 1951. године. У првим јутарњим сатима били су формирани шпанери грађана. Свако је жељео да што боље види друга Тита. На слици тренутак када је друг Тито изашао из свог аутомобила.

истога дана нешто послније деветнаест часова. Приликом ове посјете Црној Гори друг Тито је у Титограду присуствовао свечаностима поводом Дана устанка црногорског народа.

Нешто више од осам година послније прве посјете Боки Которској друг Тито је опет овдје у Боки Которској. Било је то 17. септембра 1959. године. Дуж обале Бококоторског залива још од јутарњих сати стајали су људи у очекивању тренутка када ће се појавити јахта „Јадранка“ којом је друг Тито стизао у посјету Боки Которској. На улазу у Залив дочекали су свог врховног команданта маршала Југославије Јосипа Броза Тита многи бродови наше Ратне морнарице који су истакли свечане заставне гале које се вију само у изузетним приликама. Стотине морнара било је постројено на боковима бродова, на страни бли-

жој јахти „Јадранка“. Они су извели познати морнарски „рубни поздрав“ свечаним махањем морнарским капама и звонким тро-струким „УРА“. У строју морнарских бродова овога пута су се нашле и јединице изграђене у нашим бродоградилштима и наоружане нашим оружјима. Титово обећање, дато осам година раније да ће се морнарица модернизовати постајало је стварност.

Септембра 1959. године друг Тито је опет међу Которанима. Понавља се иста слика одушевљења и среће што је Јосип Броз Тито, опет, овдје у Боки. Тренутак када друг Тито, у друштву Блажа Јовановића, одлази аутомобилом до „Славије“ гдје је приређена, у част високог госта, „Бокелска ноћ“.

Када је низ бродски сиз „Јадранке“ сишао друг Тито, у пратњи председника Народне скупштине Црне Горе и ступио на тле которске обале, преко 20.000 грађана срдечно је поздрављало свог најдражег госта. У име домаћина бираним ријечима другу Титу се обратио Бранко Сеферовић, председник Народног одбора општине Котор. Добродошлицу другу Титу, у име народа Боке Которске, пожелно је и стари свећеник дон Нико Луковић, активиста Социјалистичког савеза.

Друг Тито је, очито врло узбуђен топлином дочека и свуда видљивим одушевљењем, због његовог присуства, рекао је, том приликом, између осталог:

„Драги другови и другарице,

Дозволите да вам се, прије свега, најтоплије захвалим на величанственом дочеку. Веома много жалим што нисам могао да Вас посјетим за вријеме ваше прославе у Боки Которској, али ја то чиним сада, са жељом да видим не само ваше тешкоће него и успјехе које сте постигли у Црној Гори, а који, вјерујем, нису мали. Желим вам много среће и још једном захваљујем на овом топлом дочеку.“

Само неколико дана раније у Котору је одржана свечана прослава Дана Ратне морнарице којом приликом су Которани славили низ јубилеја међу којима и једанаест и по вијекова оснивања Бокелске морнарице. Овом приликом обиљежен је почетак рада Више поморске школе у Котору. Которани су жељели да свечаност увећа друг Тито. Он није могао доћи али је са Бриона, 8. септембра 1959. године, упутио писмо Одбору за прославу Дана морнарице у Котору. Оно гласи:

„Драги другови,

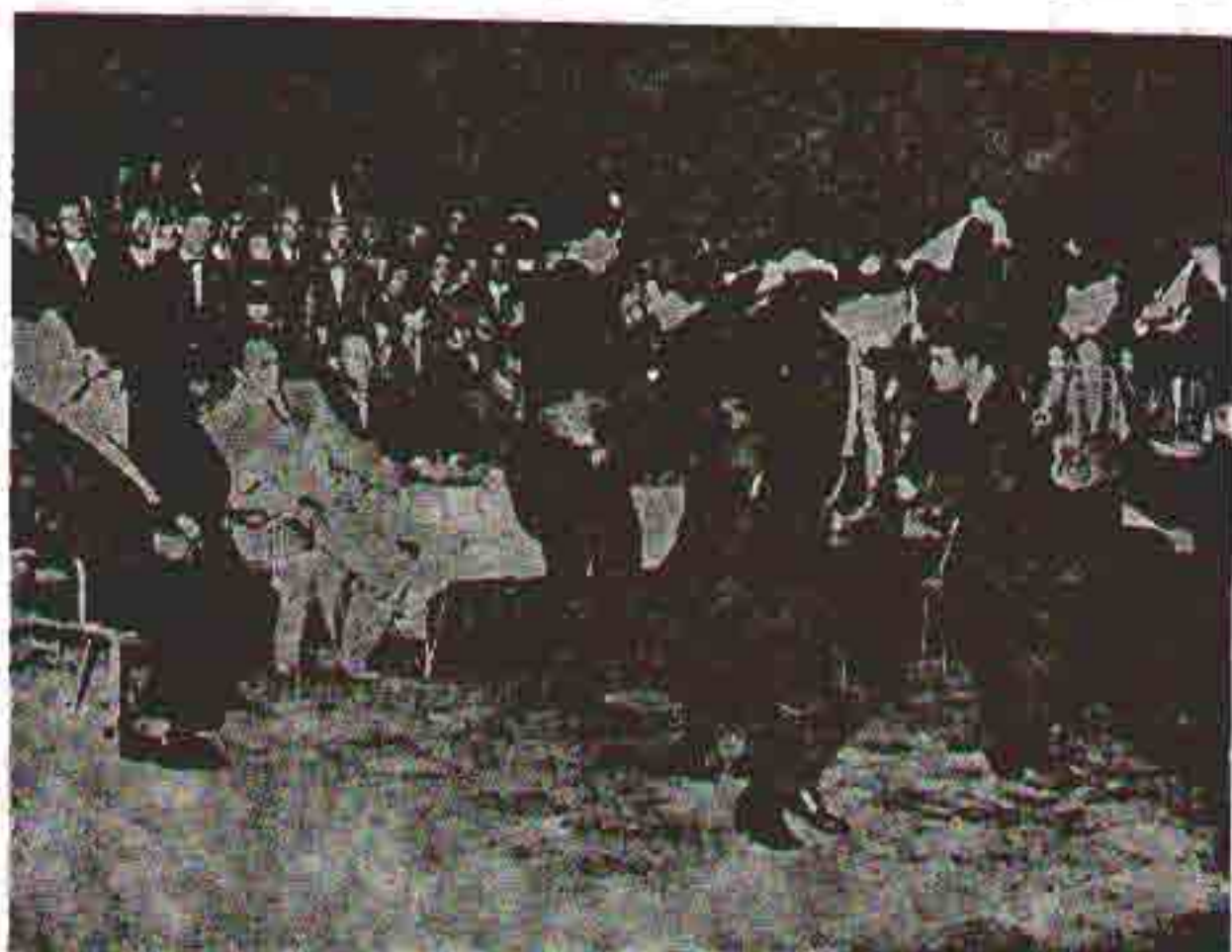
Ваше писмо и ваше жеље да присуствујем прослави у Котору, која се одржава поводом Дана морнарице и нашег поморства уопште и обухвата читав низ значајних годишњица из поморске прошлости тога дијела наше земље, причинили су ми задовољство и у исто вријеме изазвали осјећање жаљења што ми није могућно да присуствујем тој великој свечаности.

Такве свечаности, као што је вама у Боки Которској, морају испунити поносом сваког нашег човјека, јер оне, иако везане за један крај, говоре о традицијама и тековинама које су постале опште, југословенске. И велико поморско искуство и све оно позитивно што је наш народ како са црногорског тако и са хрватског и словеначког приморја наслиједио из далеке прошлости дио је тих општих тековина значајних за све наше народе, за читаву нашу земљу. Наши славни поморци из Боке Которске, који су већ прије једанаест и по вијекова основали своју братовштину, постајали су из стољећа у стољеће све познатији у свијету као добри и неустрашиви морепловци, који су, остварујући висок културни и привредни развој свога краја, исписивали у исто вријеме и многе свијетле странице опште историје наших народа, служећи као веза између њих и многих дијелова свијета. Низ датума и догађаја из те прошлости, којих ћете се ви сјетити на својој прослави, заиста живо говоре и о њима и о Котору и Боки Которској кроз историју, до оних дана половином прошлог вијека, када је и ту поникла мисао о уједињењу свих Југословена. И даље, до оних тешких и славних дана наше Ослободилачке борбе, у којој су синови јуначке Црне Горе, и они из Боке и они из свих других њених крајева, заједно са осталим народима наше земље створили своју чврсту и јединствену социјалистичку заједницу.

Грађанима Котора и свим учесницима на прослави, учесницима и наставницима Више поморске школе коју отварате, становништву вашег ужег краја Боке Которске и народу читаве Црне Горе честитам од срца тај велики дан и желим вам и убудуће свестрани напредак."

Сада када је дошао оваје подсејетно се позива и истакао жаљење што није могао да се одазове позиву.

Неколико дана раније Которани су знали да ће друг Тито доћи и задржати се оваје неколико сати. Зато су учинили све да га што боље дочекају. Посебно су се спремали да му током „Бокелске ноћи“ покажу своја достигнућа и манифестују своја осјећања. У припремама ове манифестације учествовале су и многе јединице Ратне морнарице које су имале свој задатак у ноћном спектаклу, какав никада раније није организован на Јадрану. Када је друг Тито ступио на терасу хотела „Славија“, одједном су погашена свијетла а онда је почела дотле невиђена представа. Упалиле су се хиљаде бакљи. Рефлектори су разнобојним сноповима шетали брдима и по вјештачкој магли која је створена изнад Залива. Слиједио је патромет а у поворци пред

Те вечери, септембра 1959. године, са терасе хотела „Славија“ друг Тито посматра одвијање програма организованог у његову част. Тренутак када припадници древне институције „Бокелске морнарице“, најстарије овакве установе у Европи, основане 809. године, изводе своје традиционално коло.

Друга Тита пролазиле су десетине прекрасно декорисаних чамаца. У друштву друга Тита били су његови домаћини као и чланови одреда Боксљске морнарице који су за њега извели коло ове древне институције. Хор је пролазећи морем у једној баркаси пјевао: „Слиједимо хероја глас, Тито, Тито, нек води нас!“ Чула се и пјесма: „Друже Тито, љубичице бјела...“ Ту су били и најмодернији бродови наше Ратне морнарице разарачи „Котор“, „Пула“ и „Сплит“; школски бродови „Галеб“ и „Јадран“ и многе друге јединице флоте. Те ноћи друг Тито се на тераси хотела „Славија“ задржао знатно дуже него што је то било предвиђено.

Сљедећих дана посјета је настављена обиласком Будве, Бара, Улциња, Цетиња, Титограда, Даниловграда, Никшића, Андријевице, Ивањграда, Бијелог Поља и Плевља. Слика из Бокве поновила се свуда. Радни људи и грађани Црне Горе су најсрдачије дочекали и испратили друга Тита приликом његове треће посјете Црној Гори.

На наредну посјету нашој Републици, и Боки Которској, није требало дуго чекати. Август 1963. године у посјети нашој земљи стигао је Никита Сергејевич Хрушчов, први секретар Комунистичке партије Совјетског Савеза и предсједник Министарског савјета СССР. Програмом боравка било је предвиђено, између осталог, да скупа са својим домаћином другом Титом посјети Црну Гору. Друг Тито је са својим гостом дошао у Титоград авионом. Овадје као и у Цетињу приређен је срдачан дочек и испраћај. Приликом вожње Ловћенским серпентинама гости су били одушевљени љепотом Бококоторског залива тако да су, супротно програму, застали неколико минута да би сачинили по неколико фотографија.

Нешто прије 14 часова, 23. августа 1963. године, друг Тито и његов гост Хрушчов стигли су у Котор. Овадје их је дочекало око 15.000 становника которске и осталих сусједних општина који су стизали још од раних јутарњих сати да би заузели што боље мјесто и што боље видјели друга Тита. Када су се појавили гости заорно се спонтан аплауз док су најмлађи махали совјетским и југословенским заставама које су држали у рукама. Аутомобил у којем су били гости засипан је ловоровим гранчицама, рузмарином и цвијећем. У Которској луци били су торпедни чамци Ратне морнарице а на сидришту су се налазили усидрени многи бродови Ратне морнарице. Приликом доласка високим гостима одат је познати морнарички „рубни“ поздрав, а војнички громко „УРА“ разлијегало се Заливом тог љетног дана.

Госте је на пристаништу дочекао Јован Вујадиновић, предсједник Скупштине општине Котор као и представници друш-

твено-политичких организација општине. На пристаништу је био постројен и одред Бокељске морнарице који је одао посебан поздрав високим гостима.

Још једном, августа 1963. године, Председник Републике друг Тито је поново у Боки Которској. Ово је било у оквиру посјете Никите Сергејевича Хрушчова нашој земљи. После свечаног дочека у Котору и разгледања Старог града гости су се торпедним чамацем Ратне морнарице спустили на брод „Галеб“. Тренутак када чамац напушта которску луку.

Послије краћег задржавања другови Тито и Хрушчов као и остали гости, међу којима су били и највећи руководиоци наше Републике, укrcали су се на торпедни чамац. Са њима су били и највиши руководиоци Црне Горе: Боко Пајковић, Веселин Бурановић и Блажо Јовановић који су госте допратили до Дубровника.

Сљедећа посјета друга Тита Црној Гори отпочела је 11. маја 1969. године када је на Аеродром у Голубовцима слетнио авион друга Тита. Њега су овдје дочекали највиши представници политичког и јавног живота наше Републике као и много грађана града који носи Титово име. Кола председника Тита, свуда од Аеродрома до Трга Ивана Милутиновића, пролазила су крог густ шпалир грађана који су клицали најдражем госту и изговарали му ријечи добродошлице. Десетине хиљада људи саслушало је пажљиво Титов говор у Титограду. Говорећи о туризму, он је између осталог рекао:

„... Црна Гора је једна од оних република које имају најбоље услове за развој туризма. Она има могућности за развој и на обали и у брдима и на планинама. Поред природних љепота, Црна Гора има лијепа мјеста на мору и у унутрашњости, која су привлачна за туристе. Сада се ради на томе да се Црногорско приморје, са дијелом Хрватског приморја, још више унаприједи, како би могло да прими петоструко више туриста него до сада. Ја бих овдје хтио да критички изразим и једно своје мишљење. Немојте да нам заградите море разним кућицама и вилеџицама јер би оно постало неатрактивно за туристе. Љепоте нашег мора и наше обале морају служити читавом црногорском народу и нашој заједници у цјелини, а не појединцима.“

Послије посјете дијелу наше Републике, 15. маја, друг Тито је посјетио Боку Которску. На маршрути његовог пута биле су све три бокељске општине: Тиват, Котор и Херцег-Нови. У Тивту су готово сви становници изашли на обалу да дочекају друга Тита. Ту су, између осталих, била културно-умјетничка друштва, оркестар Градске музике, одред Бокељске морнарице. У име грађана срдачно га је поздравио Мато Крстовић, председник Скупштине општине Тиват, који је најтоплијим ријечима изразио неизмјерну срећу што је најдражи гост по други пут међу Тивћанима. Друг Тито је захвалио на посјети а потом се колона улутила ка Котору.

На дочеку у Котору поновила се иста слика. Дуги, спонтани аплаузи, пут прекрит цвијећем и зеленилом, транспаренти са ријечима добродошлице, а на лицима свих присутних израз среће, радости, задовољства. Поздравио га је Илија Николић, председник Скупштине општине Котор. Он је посебно изразио задовољство што у овом древном граду може поздравити великана наше револуције и изградње и првог почасног грађанина града Котора. Потом се друг Тито обратио грађанима ријечима: „Драги суграђани, срећан сам што сам у свом граду, древном Котору...“

Друг Тито и остали гости из његове пратње отишли су да разгледају Стари град. Посјетио је и Поморски музеј. Том приликом записао је у Спомен-књигу Музеја:

„Задивљен сам са великом и славном прошлошћу Боке Которске и њених синова који су провијели својом способношћу ту славу широм свијета.“

У Поморском музеју је примио и делегацију Одбора за прославу бокељског устанка коју је предводио Петар Вучуровић, председник Одбора. Он се потом прихватио покровитељства прославе овог јубилеја. Била је то нова радост за житеље ове општине и наше Републике.

Камера је забиљежила још једну посјету друга Тита Херцег-Новом, граду у којем је посљедњих година, провео доста времена на активном одмору и лијечењу. Послије срдачних ријечи добродошлице Петра Стијешчића председника општине Херцег-Нови друг Тито се обраћа хиљадама Херцеговаца који су се окупили да га дочекају.

Послије краћег задржавања у Котору колона аутомобила упутила се ка Херцег-Новом. Био је лијеп прољећни дан, а кола су пролазила дуж обале Которског, Рисанског и Херцеговског залива. Грађани Доброте, Ораховца, Пераста, Рисна, Мориња, Каменара, Бијеле, Баошића и Зеленике изашли су поред пута да поздраве председника Тита. Кола, у којима је он био, заси-

пана су цвијећем а велики транспаренти изражавали су ријечи добродошлице и радости.

Челног војника револуције у Херцег-Новом је поздравио Петар Стијепчић, председник Скупштине општине, и пожелио му угодан боравак у граду цвијећа и зеленила. Говор Стијепчића често је био прекидан скандирањем: „Тито — Партија“ и пјесмом: „Друже Тито, ми ти се кунемо, да са твога пута не скренемо!“ Иначе, доласком у Херцег-Нови завршавала се вишедневна посјета друга Тита Црној Гори. Он је хиљадама окупљених грађана рекао:

„Дозволите ми да вам захвалим на овом срдачном и топлом пријему на који смо овдје наишли. У Херцег-Новом се завршава наша посјета Црној Гори. Обишли смо многа мјеста и свуда смо имали топлу и срдачну сусрете с народом.

Ми одлазимо са дубоким утисцима о свему што смо у току ових неколико дана видјели. У Црној Гори је много изграђено. Остварен је велики напредак. Разумије се, још има тешкоћа и биће потребно још напора да се Црна Гора извуче из привредне неразвијености коју је наслиједила из прошлости.

Нас су посебно импресионирали људи, које дубоко прожима социјалистички дух и висока свијест да изграђују своју срећнију будућност, људи који знају шта хоће. А тако је данас у читавој земљи. Остварен је потпуни преображај народа у вишенационалној Југославији. За двадесет и неколико година остварен је такав скок да наши људи данас имају потпуно другачија гледања на међусобне односе и читав живот и даљи напредак.“

На крају говора друг Тито је посебно истакао:

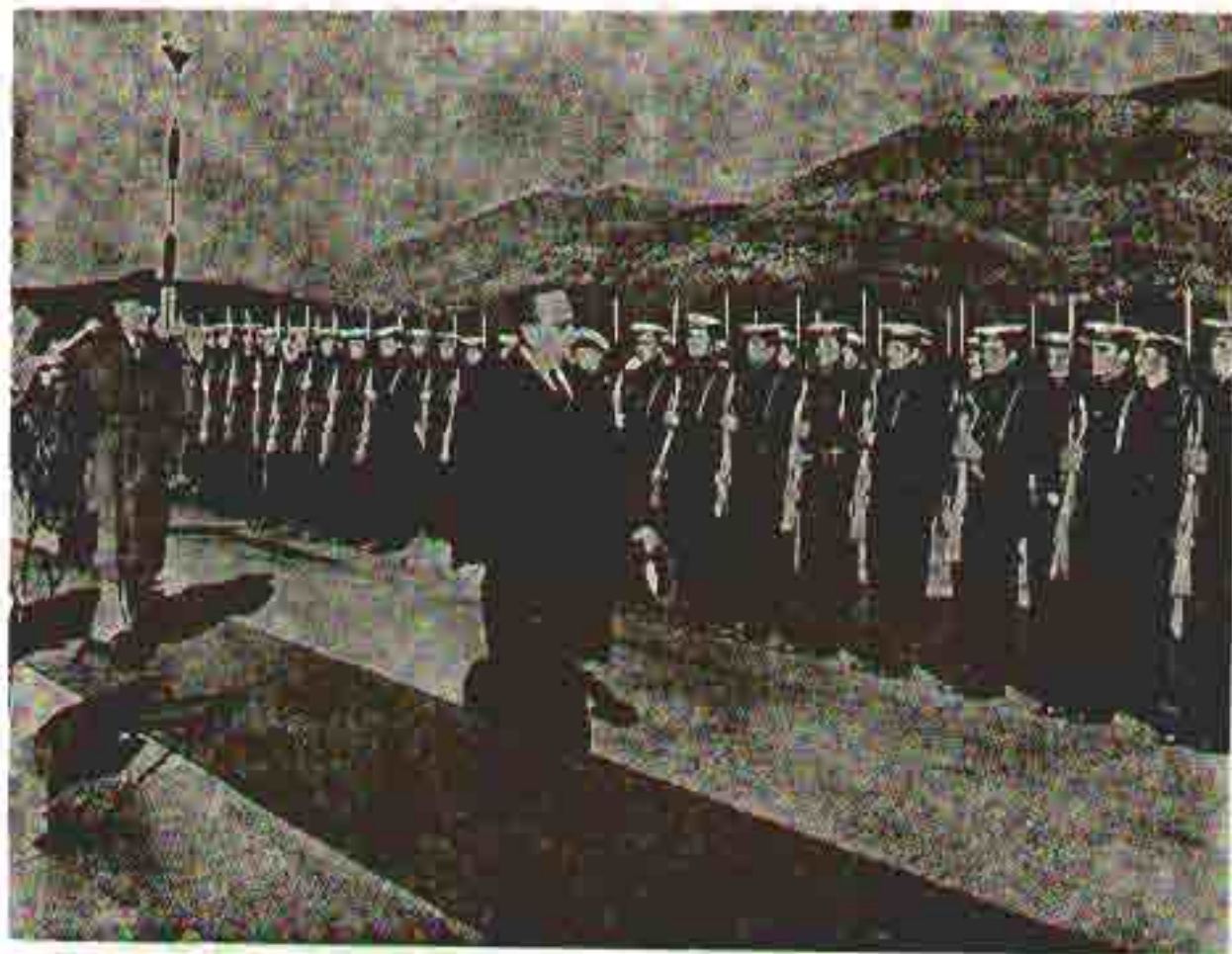
„Будимо само јединствени прије свега ми комунисти, упорнији у раду и свјесни својих задатака. Народ нама вјерује. Он нам је вјеровало у рату, када смо га позвали на устанак и када је било најтеже, масовно се одазвао не напуштајући нас никада, и поред највећих жртава које је давао. Народ је и данас уз нас и он ће и даље имати пуно повјерење у Савез комуниста.“

Говор друга Тита био је много пута прекидан овацијама и клицањем Титу и Савезу комуниста.

Припреме за дочек друга Тита у оквиру следеће посјете Црној Гори почеле су у Тивту гдје је започињала посјета неколико дана раније, заправо онда када су чули да стиже овдје. Када је авион са другом Титом слетио, 27. децембра 1972. године, међу присутним на дочеку настало је право одушевљење. Они су клицали другом Титу, Партији, а на транспарентима су биле исписане ријечи добродошлице и спремности да се слиједи Титовим путем у даљој изградњи социјалистичке самоуправне домовине. На дочеку су били највећи руководиоци Социјалистичке Републике Црне Горе на челу са Видојем Жарковићем

и Веселином Бурановићем. Оваје су били и представници Скупштине општине Тивта које је преводио Мато Крстовић, председник Скупштине општине.

Био је лијеп сунчан дан. Друг Тито је изашао ведар и на-
смијан из авиона. Пошто је интонирана државна химна, пред-
сједник Републике примио је рапорт поручника бојног брода
Радмила Живковића и објавио јединицу постројену у његову
част.

Предсједник СФРЈ Јосип Броз Тито допутовао је авионом на аеродром „Тиват“. Тренутак када високи гост врши обилазак свечане јединице постројене у његову част. Дочеку су присуствовале и хиљаде грађана Боке Которске. Друг Тито се касније упутио за Милочер гдје је провео новогодишње празнике.

Послије дочека на тиватском Аеродрому, предсједник Тито се, у друштву домаћина, упутио кроз шпалир грађана који су дошли из свих мјеста Боке Которске да поздраве најдражег госта. Ту је био и одред Бокељске морнарице у традиционалним одорама. Поручник овог одреда Јосип Николић предао је традиционални поздрав добродошлице Другу Титу.

Колона аутомобила са Аеродрома упутила се у правцу Будве. Дуж читавог пута, нарочито у Тиватском пољу, Радановићима и Ластви Грбаљској хиљаде грађана дуготрајним аплау-

зом и цвијећем поздрављали су друга Тита и остале госте који су продужили према Будви и даље за Милочер, гдје је била резиденција друга Тита за вријеме овог боравка. Наредних дана друг Тито је још посјетио Титоград, Бар и Улцињ. Он је за вријеме посјете Титограду одржао говор политичком активу Црне Горе. Овом приликом посебно је говорио да је нужна нај-одлучнија акција против национализма и либерализма, задацима Савеза комуниста, правцима даљег развоја, неким аспектима пословања и односима са нашим сусједима. У Скупштини СР Црне Горе добродошлицу Предсједнику Републике зажелио је Веселин Бурановић. На свечаном ручку, којег је приредио у Титову част Видаје Жарковић, предсједник Скупштине СР Црне Горе, домаћин је у здравици изразио задовољство што је друг Тито поново у нашој Републици. Друг Тито је одговорио истичући нужност досљедног извршавања утврђених задатака.

Приликом боравка у Милочеру друг Тито је овдје провео Новогодишњу ноћ у друштву високих личности Федерације и Републике као и представника црногорских општина.

Друг Тито је за пријеме боравка у Милочеру, 5. јануара 1973. године, примио делегацију Бокељске морнарице коју су предводили Мато Петровић и проф. др Владислав Брајковић. Тренутак када друг Тито прима знамења почасног адмирала Бокељске морнарице.

За вријеме боравка у Милочеру, 4. јануара 1973. године, председник Републике друг Тито примио је у хотелу „Магистрал“ делегацију Бокељске морнарице и са њеним члановима задржао се у дужем разговору. Пријему су, поред осталих, били присутни: Видоје Жарковић, председник Скупштине СР Црне Горе и Веселин Бурајновић, председник Централног комитета Савеза комуниста Црне Горе. Представници Бокељске морнарице уручили су другу Титу Спомен-књигу „12 вијекова Бокељске морнарице“, ношњу адмирала ове институције и адмиралски штап.

Предајући поклоне, Мато Петровић, председник Бокељске морнарице, упозивао је председника Тита са значајем и карактером Бокељске морнарице истичући да се ова институција од давнина борила за братство и јединство. Предајући му књигу, Петровић је прочитао посвету у којој је писао:

„ПРЕДСЈЕДНИКУ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ЈОСИПУ БРОЗУ ТИТУ, КОРИФЕЈУ НАШИХ НАРОДА, НЕИМАРУ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ МИСЛИ И ПРАКСЕ У ЗНАК ВИЈЕРНОСТИ, ПОШТОВАЊА И ДУБОКЕ ОДАНОСТИ“.

Председнику Титу се затим обратио адмирал Бокељске морнарице проф. др Владислав Брајковић:

„Друже Председниче, ја бих искористио ову прилику да Вама, великом адмиралу наше југословенске лађе, коју Ви водите сретној будућности, кажем, да Бокељу не може бити светије ствари него се осјећати припадником Бокељске морнарице која је била, кроз своју историју, војно-поморског карактера.“ Он је затим истакао настојање Бокељске морнарице да се успјешно укљони у токове општенародне одбране ради одбране суверенитета и интегритета наше земље. Закључно је:

„МИСЛИМО, ДА БЕМО ИСКАЗАТИ НАЈВИШЕ ШТО ОСЈЕБАМО КАКО ВАС МОЖЕМО СМАТРАТИ НАШИМ ПОЧАСНИМ АДМИРАЛОМ.“

Друг Тито је ово са задовољством прихватио и захвалио на признању. Затим је адмирал Брајковић предао другу Титу адмиралски штап као и одору морнарице. Овим чином Председник Републике постао је почасни адмирал најстарије поморске организације у свијету.

Два дана касније, 6. јануара 1973. године, друг Тито је напустио Милочер и кренуо ка Тивту гдје је завршена посјета друга Тита нашој Републици. Свуда дуж пута од Милочера до Будве и затим кроз Грбаљско и Тиватско поље до Тивта изашло је десетине хиљада житеља овог краја да испрате друга Тита и да му пожеле срећан пут. Нарочито свечано је било на пристаништу у Тивту. Овдје га је поздравио Мато Крстовић, председник Скупштине општине Тиват, и представници друштвено-по-

литичких организација тиватске општине. На испраћају су били и највиши представници наше Републике — Видоје Жарковић, Веселин Бурановић и други. Пролазећи кроз шпалир, друг Тито је за тренутак застао поред хора Музичке школе који је пјевао:

„Друже Тито, схватили смо писмо,
чуваћемо братство и јединство!“

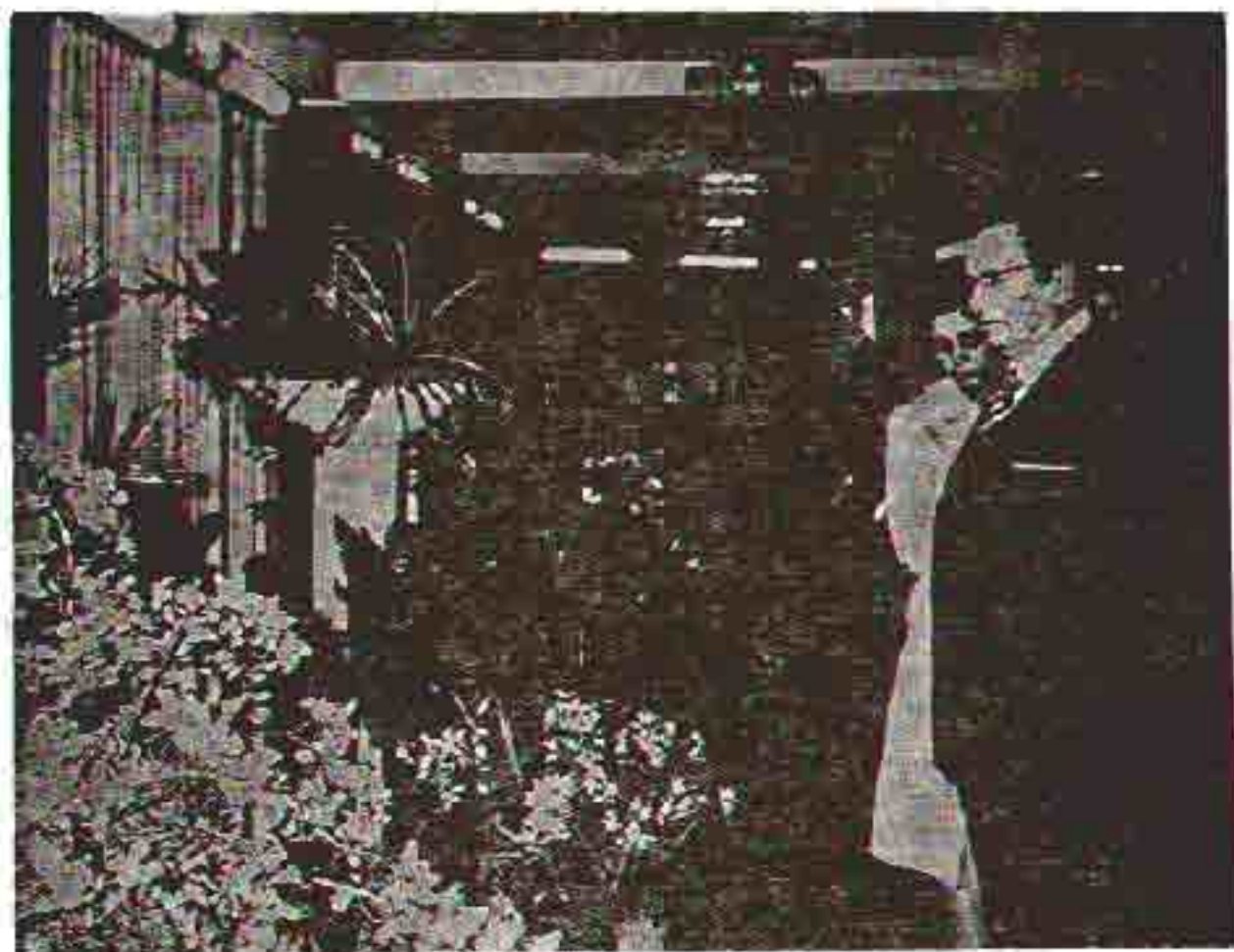
Пошто је извршио смотру постројене јединице Ратне морнарице, непосредно прије уласка на торпедни чамац, друг Тито се још једном осврнуо, махнуо и рекао:

„Здраво и довиђења!“

Школски брод „Галеб“, којим је председник Тито пловио по многим морима и океанима свијета (око 80.000 наутичких миља), упловио је у луку Зеленика 27. јануара 1975. године. Са другом Титом су допутовале и познате личности нашег политичког живота. Када је брод пристао, на „Галеб“ су дошли да пожеле добродошлицу другу Титу Вељко Милатовић, председник Председништва СР Црне Горе, Веселин Бурановић, председник Централног комитета Савеза комуниста Црне Горе, и друге личности. На дочеку су били и представници херцеговске општине Петар Стијепчић, председник Скупштине општине Херцег-Нови, Борбије Радуловић, секретар Општинског комитета Савеза комуниста, и остали. Потом се друг Тито, са личностима које су га пратиле, одвезао у Игала гдје је остао извјесно вријеме на лијечењу. Иако се није радило о званичној посјети читавим путем од Зеленике до Игала аутомобил Председника Републике био је засипан цвијећем а друг Тито дочекиван аплаузима и ријечима добродошлице. У друштву друга Тита, док је боравио у Игали, у Институту „Др Симо Милошевић“, на лијечењу, били су Вељко Милатовић, председник Председништва СР Црне Горе и Веселин Бурановић, председник Централног комитета Савеза комуниста Црне Горе.

Боравак друга Тита у Игали био је у вријеме прославе „Празника мимозе“. Тих дана се у граду цвијећа и зеленила одржавао низ пригодних манифестација посвећених најљепшем зимском цвијету. Између осталих организована је и изложба цвијећа у одмаралишту „Војводина“. Жители Херцег-Новог и организатори „Празника мимозе“ били су срећни што је друг Тито одлучио да разгледа изложбу. Од Игала до одмаралишта „Војводина“ хиљаде грађана Херцег-Новог и бројни гости дочекивали су нашег Председника, поздрављали га аплаузима. Аутомобил, у којем је био друг Тито, готово је непрекидно засипан жутиим цвијећем мимозе.

Предсједник Републике је са великом пажњом разгледао изложбу, живо се интересујући за експонате и за укупни развој туризма на подручју Бокве Которске. Овом приликом друг Тито је записао у књизи утисака:

Предсједник Тито, који је често проводио диван зимског периода у Италији, био је најдражи гост на највећој зимско-туристичкој манифестацији у нашој земљи, „Италијанској зимској“. Он је, у једној таквој прилици, разгледао Изложбу цвијећа о чему говори овај снимак.

„ОВО ЈЕ ЗАИСТА ДИВНА ИЗЛОЖБА ЦВИЈЕЋА. ЖЕЛИМ ДА И УБУДУЋЕ ПРОДУЖИТЕ СА ЧИМ ВИШЕ УСПЕХА ГА-
ЛЕЊЕ И ИЗЛАГАЊЕ ЦВИЈЕЋА.“

На изласку из изложбених просторија друга Тита је дочекала неколико хиљада грађана, међу којима и чланови културно-умјетничких друштава обучени у народне ношње. Друг Тито се фотографисао са њима олазивајући се њиховој молби.

Вељко Милаговић, предсједник Предсједништва СР Црне Горе, у хотелу „Парк“ у Бијелој, дао је вечеру у част друга

Тита, на којој су биле најистакнутије личности друштвено-политичког и културног живота Републике. Изведен је и културно-забавни програм.

Деветог фебруара друг Тито је посјетио Рисан, Котор и Тиват. У друштву Предсједника Републике били су Вељко Милатовић, предсједник Предсједништва СР Црне Горе, Веселин Бурановић, предсједник ЦК СК Црне Горе, и друге личности.

На путу кроз Боковоторски залив Предсједник се задржао краће вријеме у Рисну гдје је разгледао Рисанске мозаике из другог вијека наше ере. Поред великог броја грађана, оваје су их дочекали и зажељели им добродошлицу Бошко Мачић, предсједник Скупштине општине Котор, и представници друштвено-политичког и културног живота которске општине и Рисна.

Предсједник Тито се затим упутио у Котор гдје га је дочекао велики број грађана, а добродошлицу му је пожелио Ненад Ђуџић, предсједник Републичке конференције ССРН. За најдражег госта приредили су на Градском тргу краћи културно-умјетнички програм у којем су учествовали чланови Бокељске морнарице, Градска музика и Културно-умјетничко друштво „Младост“.

Послије краћег задржавања, срдечно испраћен од грађана Котора и околних мјеста, предсједник Тито се преко Прчања и Столица одвезао за Тиват. Грађани Тивта су срдечно са букетима цицјећа дочекали најдражег госта. Предсједника Тита је, у име радних људи и грађана тиватске општине, поздравлио Мато Крстовић, предсједник Скупштине општине Тиват. Послије краћег задржавања у Тивту и ручка, којета је, у хотелу „Мимоза“, приредио предсједник Предсједништва СР Црне Горе Вељко Милатовић друг Тито се одвезао топло испраћен у Херцег-Нови.

За вријеме боравка у Херцег-Новом друг Тито је обављао многе послове и примао представнике разних институција. Он је обишао и Завод „Др Симо Милошевић“ у Игалу и том приликом разговарао са радним људима овог колектива. Он је захваљно медицинском особљу на напору, истакавши, притом, њихов квалитетан и стручан рад: „Ја сам доста чуо о Игалу, и доста знам о њему, али сам га тек сада добро упознао. То је веома важна и корисна установа за рехабилитацију људи и имате право да градите проширење Завода који треба да буде наш југословенски здравствено-рекреациони центар. Ја ћу бити поборник да се Завод прошири. То што сам видео оваје на високом је нивоу.“ У књизи утисака Завода предсједник Тито је записао:

„Овај здравствени објекат оставио је на мене, не само као пацијента у коме сам се лијечно, већ уопште, најљепши утисак. Сматрам да је то данас у нашој земљи најбоље опремљена и организована установа, која у пуној мјери одговара својој сврси.

Користим ову прилику да се најљепше захвалим докторима и особљу који су се непосредно бринули о мом лијечењу. Желим свим другарицама и друговима ове ванредне здравствене установе све најљепше и много успјеха убудуће."

Сљедећа посјета друга Тита Црној Гори, у оквиру које је посјетио, између осталих мјеста и Тиват, започела је 28. маја 1976. године, када је плави воз Предсједника Републике кренуо из Београда. Друг Тито је био први путник новосаграђеном пругом Београд — Бар. Дан касније стигао је у Бијело Поље гдје га је народ одушевљено дочекао. Слично је било и у Колашину и Мојковцу. Свечано је било и у граду који носи његово име. Том приликом у вилу „Горица“ Вељко Милаговић је приредио пријем за друга Тита. Друг Тито је говорио на свечаности у Бару, а у Милочеру је примио представнике Цетиња и Бара.

Другог јуна 1976. године друг Тито је кренуо из Милочера, гдје је била његова резиденција, ка тиватском Аеродрому. Хиљаде грађана будванске, которске и тиватске општине срдечно су поздрављали друга Тита. На аеродрому „Тиват“ друга Тита су испратили Вељко Милаговић, Веселин Бурановић и многи други представници друштвено-политичког живота Републике и тиватске општине. Тивћани су још једном спонтано и одушевљено манифестовали своју љубав према челном војнику револуције. Хиљаде њих поручивале су другу Титу: „Добите нам опет!"

На наредну посјету друга Тита није требало дуго чекати. 25. јануара 1977. године он је опет у граду цвијећа и зеленила. Заједно са другом Титом допутовао је Видоје Жарковић, потпредсједник Предсједништва СФРЈ. Вријеме је овог дана било топло у сунчано. Такав је био и дочек нашем најдражем госту. На аеродрому „Чиница“ Предсједника Републике су дочекали највиши представници друштвено-политичког живота Хрватске и Црне Горе.

Непосредно по доласку из Чиница, предсједников аутомобил, праћен колоном аутомобила из Предсједникове пратње, упутио се Конзавољским пољем према Херцег-Новом. Успут је је народ поздрављао махањем и изразима добродошлице другу Титу. Нарочито је било свечано по доласку друга Тита у Игало. С обје стране пута формиран је шпалир у којем су биле хиљаде грађана херцетновске и осталих борељских општина, међу којима и одред Бокељске морнарице.

По доласку друг Тито се поздравно са личностима које су дошле да га дочекају и да му пожеле угодан боравак у СР Црној Гори. Овом приликом друг Тито се упознао са архитектом Милоградом Петивићем, пројектантом Предсједникове резиденције у

Игалу и Стевом Вукотићем, директором Грађевинског предузећа „Првоборац“ које је изводио радове на овом објекту.

Предсједник Тито, који је овога пута боравио на одмору и лијечењу, имао је низ пословних сусрета и државних активности. Тако је овдје примио познатог мексичког виолинисту проф. Хенрика Шеринга који је приредио концерт. За вријеме боравка друг Тито је посјетио објекте Војне болнице у Мелинама гдје је остао око један сат, живо се интересујући за рад ове медицинске установе. Неколико дана касније друг Тито је обишао Изложбу цвијећа, организовану у хотелу „Топла“. Кориштећи мијен и сунчан дан, друг Тито је 6. фебруара био на краћем излету у околини Херцег-Новог. Овдје је одржана и сједница Предсједништва СФРЈ 14. фебруара.

Предсједник Тито посјетио је 25. фебруара Титоград, гдје му је приређен величанствени дочек. У Тивту најдражег госта су на магистралу дочекали први букети свјежих мимоза и искрени топли аплаузи мјештана. Тако је било и у свим успутним мјестима до Титограда.

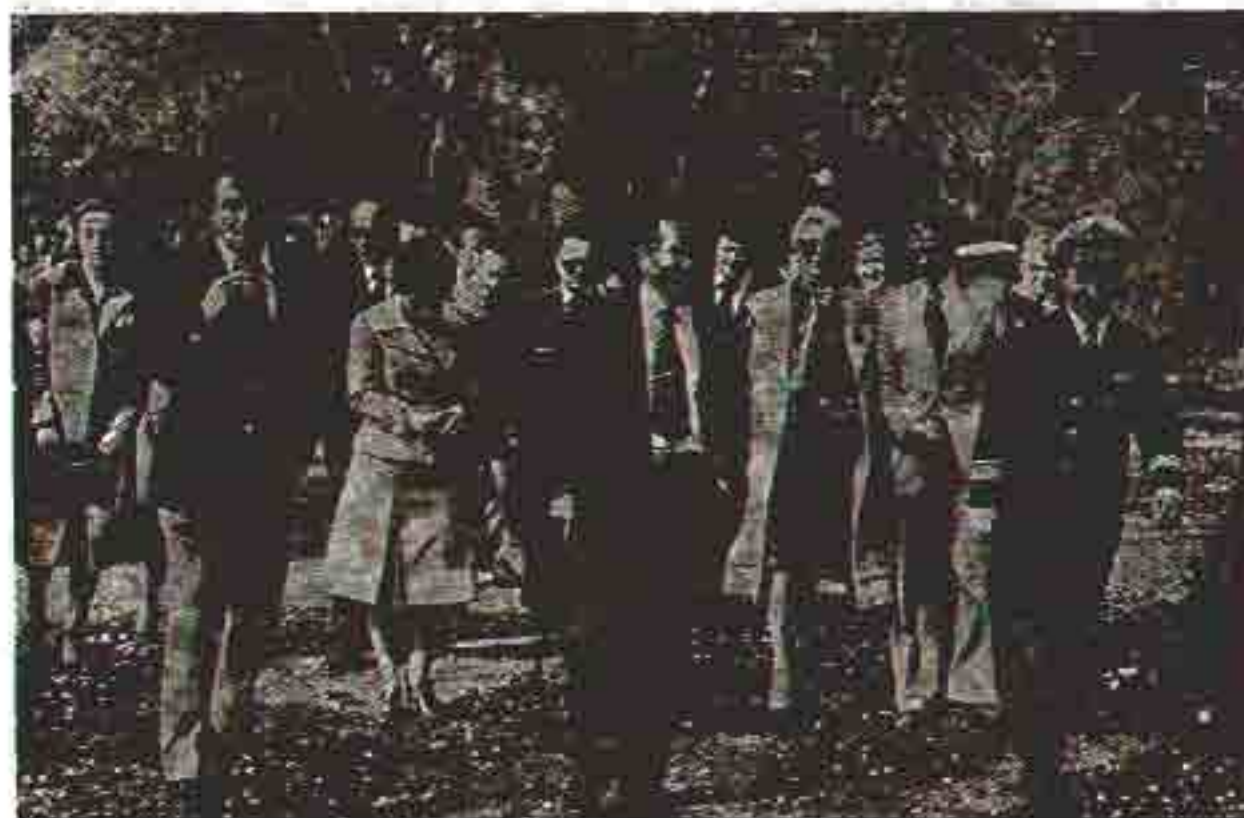
Титоград је још једном најсрдачније дочекао друга Тита. За вријеме боравка у Титограду предсједник Тито присуствовао је свечаној сједници Црногорске академије наука и умјетности гдје му је др Бранко Павићевић, предсједник ове високонаучне институције, уручио Повељу првог почасног члана Црногорске академије наука и умјетности. У пригодном излагању Павићевић је посебно оснијетлио значај Титовог научног доприноса теорији и пракси социјализма. Друг Тито је, захваљујући на овом високом признању, одржао говор у којем је истакао улогу и значај Академије. Свечаној сједници Црногорске академије наука и умјетности, поред руководиоца свих републичких друштвено-политичких организација и представника Црне Горе у органима Федерације, присуствовали су чланови Савјета Федерације из Црне Горе, црногорски народни хероји, представници ЈНА, ректори свих осамнаест универзитета из земље и представници свих академија наука и умјетности и Друштва за науку и умјетност Косова.

По завршетку свечане сједнице Предсједник Републике примио је делегацију Титограда, која му је поводом 30 година давања његовог имена граду, уручила Златну палксту Титограда. Након интимног ручка, који је приредио Вељко Милатовић, и краћег одмора, друг Тито се вратио у Игалу.

У току боравка на лијечењу у Игалу друг Тито је посјетио Дубровник гдје се упознао са резултатима које ово подручје постиже у социјалистичкој изградњи. Једног дана друг Тито је посјетио планинско село Мојдеж, у околини Херцег-Новог, гдје је био срдачно дочекан и угошћен од мјештана. Он је био у кући угледног домаћина Вељка Радуловића гдје се сусрео са учесницима народнослободилачког рата из овог мјеста. У дому

Гојковића, председник Председништва СР Црне Горе Вељко Милатовић приредио је ручак. Друг Тито је дан касније посјетио познато херцеговско излетиште Жањиц. За вријеме боравка у Игалу друг Тито је примио делегацију КП Грчке (за земљу) којом је приликом позитивно оцијенио развој грчко-југословенских односа. Он је разговарао са делегацијом Црне Горе, живо се интересујући за постигнуте успјехе и проблеме даљег развоја.

Послије скоро двомјесечног боравка у Игалу друг Тито је отпутовао из Херцег-Новог за Чилипе, одакле је авионом отишао за Београд. На Аеродрому у Чилипима високог госта испратили су највиши представници друштвено-политичког живота Црне Горе и општине Херцег-Нови. И овога пута свуда услут од Игала до Чилипа, као и на самом Аеродрому, Председнику Републике приређен је свечан испраћај.

Друг Тито је проводио доста времена у одмору и лијечењу у Игалу. У трепуцима ријетког предаха, када су временске прилике дозвољавале, Председник Тито је обилазио познате излетишта и мјеста на овом подручју. Између осталог, друг Тито је, у више наврата, био на Жањицу где је и направљен овај снимак.*

И наредну зиму Јосип Броз Тито проводи на лијечењу и одмору у Игалу. Он је овађе стигао 6. јануара 1978. године школским бродом „Галеб“ који је пристао у луци Зеленика. Дочекали су га: Вељко Милатовић, председник Председништва СР Црне

* Фотографије су из фонда Републичког центра за фото и филмску документацију — Титоград. Снимали: Јово Марић и Рајко Ичевић.

Горе, Војо Срзентић, председник Централног комитета СК Црне Горе, и друге угледне личности Црне Горе и херцеговске општине. Од тренутка када је „Галеб“ пристао у луци на све до резиденције у Игалу народ је срдачно поздрављао Председника Републике. Била је то још једна практична потврда спремности народа овог краја, као и читаве земље, да корачају Титовим путем.

За вријеме дужег боравка у Херцег-Новом друг Тито је обављао многе послове из надлежности Председника Републике и Председника Савеза комуниста Југославије. Навешћемо само неке од тих сусрета по хронолошком реду како су се и одвијали. Овај је гост био Хуари Бумедијен, председник Демократске Народне Републике Алжира. Бригадир Абур Бакр Џабер Јунис, члан Генералног секретаријата Општег народног конгреса и главни командант оружаних снага Либијске Џамахирије; у Игалу је предао другу Титу личну поруку председника Либијске Џамахирије Моамера ел Гадафија. Гост друга Тита био је и Мохамед Дауд, председник Републике Авганистана. Председник Републике у Игалу је разговарао и са др Емилијом Коломбом, председником Европског парламента. Он је примио и Андреаса Папандеуа, председника Свешовског социјалистичког покрета.

У току боравка у Игалу друг Тито је примио делегацију Црвеног крста Југославије која му је предала Златну медаљу Црвеног крста Југославије, Златну значку и Збирку прописа који се односе на организацију и рад Црвеног крста, издату поводом стогодишњице постојања ове организације на нашем тлу и 30 година дјеловања у социјалистичкој земљи. Потом је код друга Тита била делегација Савезне конференције ССРН Југославије коју је преводио вршилац дужности председника Мариш Цетињић. Он је обавијестио друга Тита о активностима Социјалистичког савеза у припремама за делегатске изборе. Овом приликом друг Тито је говорио о задацима Социјалистичког савеза.

Председник Савеза комуниста Југославије Јосип Броз Тито примио је у Игалу Станета Доланца, секретара Извршног комитета Председништва ЦК СКЈ и друге руководиоце који су га упознали са припремама за сједницу Централног комитета СКЈ на којој ће се разматрати основне тезе за припрему ставова и докумената Једанаестог конгреса СКЈ и донијети одлука о сазивању Конгреса као и критеријуми о избору делегата.

Председник Републике примио је Веселина Бурановића, који је обавијестио друга Тита о текућој активности Савезног извршног вијећа, посебно о привредним кретањима као и договорима република у вези са остваривањем планова средњорочног развоја.

У вили „Галеб“ друг Тито је примио највише функционере СР Црне Горе који су га обавијестили о друштвено-економском, политичком и културном развоју Црне Горе. У току разговора

највише је било ријечи о припремама за Једанаести конгрес СКЈ и Седми конгрес Савеза комуниста Црне Горе. Разговарало се и о пословима везаним за делегатске изборе. Послије разговора Вељко Милатовић уручио је другу Титу Златну плакету Предсједништва Социјалистичке Републике Црне Горе у знак признања и захвалности за његову стваралачку примјену и разраду марксистичке идеје о наоружаном народу и за неуморни рад на обезбјеђењу слободе, независности, братства и јединства свих народа и народности Југославије. Том приликом Вељко Милатовић је, између осталог, рекао:

„Друже Предсједниче,

Црногорски народ је познат од давнина као онај који зна да цијени слободу и независност. Отуда и прво обиљежје признања овог карактера Републике Црне Горе носи назив за резултате у области народне одбране. Цијенећи Ваше изузетне способности радника и стратега, имајући Вас у својој средини као друга и врховног команданта, ми Вам уручујемо ову Златну плакету — јединствен примјерак који је до сада установљен у нашој Републици.“

Предсједник Тито је захвалио.

За вријеме боравка у Игалу друг Тито, у друштву са Вељком Милатовићем и познатим југословенским вајаром, академиком Антуном Аугустинчићем обишао је, моторним бродом „Јадранка“, 26. јануара, Бококорски залив и том приликом посјетио Котор. Након врло угодне вожње, брод на којем је био друг Тито пристао је у Которској луци. На обали су високог госта дочекали представници друштвено-политичких организација, а добродошлицу у име домаћина му је пожелио Анђелко Ковачевић, секретар Општинског комитета СК.

Друг Тито, почасни грађанин Котора, срдачно је отпоздравио хиљадама грађана који су још у јутарњим сатима изашли на улице овог дрвног града да га дочекају. На Тргу од оружја, у Старом граду, друг Тито је примио рапорт Дара Петковића, првог мајора Бокељске морнарице, а затим извршио смотру постројеног одреда.

Послије краћег задржавања друг Тито се упутио пјешнице према хотелу „Фјора“ гдје је примио делегацију Бокељске морнарице коју је предводио Мато Петровић, предсједник Скупштине Бокељске морнарице. Овом приликом је др Славко Мијушковић, вицеадмирал, у име Адмиралитета, предао другу Титу Златну повељу Бокељске морнарице. Захваљујући на овом признању, друг Тито је рекао:

„Најтоплије захваљујем на високој почести коју сте ми овом приликом указали. Ја сам одавно желио да дођем овдје, јер нисам дуго био, и зато ми је била жеља да посјетим Боку Которску и да се сретнем и са вама који представљате нашу

поморску историју из времена када су наши прајдедови пловили. Данас наша морнарица плови свим морима, разумије се у далеко већем броју него што је некада било, носећи славну заставу наше земље у све крајеве свијета." Потом је председник Тито рекао да је и сам пловио у многе земље и да је прешао око 90.000 наутичких миља. Затим је уз осмијех додао: „Зато имам право да се сматрам не почасним него правим поморцем!“

Поред краћих излета у околину Игала друг Тито је посетио Дубровник гдје га је у име града домаћина поздравио, испред хотела „Либертас“, Руди Јелић, председник Скупштине општине Дубровник. Оваје су били и руководиоци СР Црне Горе и СР Хрватске.

Из Херцег-Новог Председник Републике је отпутовао 1. марта 1978. године. На испраћају, испред виле „Галеб“, били су највиши партијски функционери Црне Горе: Вељко Милатовић, Војо Срзентић, Будислав Шошкић и други, као и представници Скупштине општине града домаћина. Оваје је друг Тито обишао почасни одред Бокељске морнарице а радни људи и грађани херцеговске општине приредили су најдражем госту свечан испраћај.

Само неколико мјесеци касније, 7. октобра 1978. године, друг Тито је допутовао опет у Игало гдје му је приређен величанствен дочек. Високог госта на Аеродрому Чилипи дочекали су Вељко Милатовић, Војо Срзентић и остали највиши функционери Црне Горе као и представници општина Дубровник и Херцег-Нови. Дуж читавог пута хиљаде грађана су поздрављали друга Тита, срећни што је још једном у нашој Републици. На платоу испред резиденције дочекали су друга Тита представници друштвено-политичких организација и институција Републике и општине Херцег-Нови. После овога друг Тито је извршио посету постројеног одреда Бокељске морнарице а затим се упутио у своју резиденцију. За вријеме овог боравка у Игало друг Тито је примио Енрика Берлингуера, генералног секретара Комунистичке партије Италије, Мариа Переиру, председника Зеленортске Републике и генералног секретара Афричке партије за независност Гвинеје и Зеленортских Острва. Гост друга Тита у вили „Галеб“ био је и принц од Велса Чарлс. Оваје је био и специјални изасланик председника Арапске Републике Египат Мубакар.

Друг Тито је присуствовао Осмом конгресу СУБНОР-а Југославије који је одржан у Будви. Свуда дуж пута Игало — Будва приређен је величанствен дочек другом Титу, уз кланицања и обећања за даљу ангажованост на изградњи социјалистичког самоуправног друштва. Нарочито свечано било је у Каменарима, Ле-

петанима, Сељанову и Радановићима. На скупу у Будви Коста Наћ, председник СУБНОР-а Југославије, поздрављајући друга Тита, рекао је:

„Твоје учешће у раду Осмог конгреса СУБНОР-а Југославије признање је за све што смо учинили у борби за ослобођење и социјалистичку револуцију, али и прилика да чујемо Твоје нове иницијативе које ћемо, у интересу радничке класе, као и до сада, са свим својим искуством, стваралачки претварати у дјела.“

Титова поздравна ријеч је саставни дио документа Осмог конгреса, а сви учесници у дискусији су истакли да је за борце највећа обавеза извршити оно што је Тито рекао.

Председник Републике Јосип Броз Тито отпутовао је из наше Републике 3. новембра 1978. године из Зеленике школским бродом „Галеб“. На испраћају су били највећи функционери Републике и херцеговске општине. Оваје је било и неколико хиљада грађана са херцеговске ривијере. Они су као и увијек свог најмилијег госта испратили узвицима: „Доћи нам опет“ и „Тито, Тито!“ Често се чула и пјесма: „Друже Тито, ми Ти се кунемо . . .“

У нашој Републици, посебно на подручју Херцег-Новог, поново је била свечаност када је овдје Председник Републике стигао 18. марта 1979. године. Са другом Титом су допутовали Фадиљ Хоџа, потпредседник Председништва СФРЈ и Бранко Микулић, председавајући Председништва ЦК СКЈ. Пошто се поздравио са личностима које су дошле да га дочекају, друг Тито је извршио смотру постројеног одреда Бокељске морнарице.

Друг Тито је, и током овог боравка у Игалу, примио многе државнике свијета. Његов гост је био Мигел Тровоада, председник владе Демократске Републике Сао Томе и Принципе. Друг Тито је примио Санџага Кариља, генералног секретара Комунистичке партије Шпаније.

У Херцег-Новом је, под председништвом друга Тита, одржана заједничка сједница Председништва СФРЈ и Председништва СКЈ на којој се расправљало о међународној ситуацији и утврђени су актуелни задаци наше спољне политике. Овдје је друг Тито примио Милу Шпиљака који је обавијестио друга Тита о активности ове организације посебно у области унапређења колективног рада и даљој демократизацији друштвено-политичких односа.

Друг Тито је овдје примио и највише руководиоце Црне Горе који су га упознали са садашњим стањем у Републици и наредним задацима.

У тренутку када је Црну Гору задесила највећа послератна несрећа, 15. априла 1979. године, којом приликом су направљене изузетно велике штете и изгубљен 101 људски живот,

друг Тито је био у Игалу. Он је са народом подијелио бол, апеловао са лица мјеста да се страдалницима помогне. Непуна два сата послје земљотреса друг Тито је обишао мјеста на Херцеговској ривијери и Бродоградцимаште „Вељко Влаховић“ гдје је његов аутомобил зауставило море, јер је пут био прекинут. Када се вратио у своју резиденцију, друг Тито је упутно апел:

„... Ја мислим да свакоме мора бити јасно да солидарност, која се код нас увијек показивала, нарочито у оваквим случајевима, и овога пута мора доћи до изражаја. Сви народи и народности, све републике и покрајине, треба да помогну црногорском народу да лакше савлада ове тешкоће. Ја сам сигуран да ће они то свесрдно учинити, тако да не долази у питање материјална помоћ. Али, људски животи се не могу вратити. Многе породице су доживјеле трагедију, те губитке им не можемо надокнадити. Но, треба им барем ту трагедију ублажити.

Црну Гору је задесила велика катастрофа, и то по други пут за мјесец дана. Зато морамо све учинити да се испољи брига наших народа за Црну Гору, за становнике мјеста која су настрадала. Нашу заједницу чине снажном и та солидарност која се покаже кад год неки крај, регион или републику погоди нека несрећа.

Земљотрес у Скопљу је био снажан. Тамо је било више жртава. Али, и ова разарања у Црној Гори имају широке размјере. Ја апелујем на све наше радне људе да без оклијевања приступе извршавању својих дужности у пружању помоћи црногорском народу. Увјерен сам да ће наши народи жртвовати колико највише могу да би црногорски народ чим прије савладао посљедице несреће која га је задесила.”

Пар дана касније, како је раније било предвиђено, друг Тито је напустио Игалу. Њега су испратили највиши функционери Републике и херцеговске општине. Иако су то били први послјеземљотресни дани, народ је за тренутак заборавио муке и патње и срдечно пожелано другу Титу срећно путовање.

Тако је завршен посљедњи боравак Јосипа Броза Тита у Црној Гори.

Л И Т Е Р А Т У Р А

- Монографија „12 вијекова Бокељске морнарице“.
- Монографија Котора.
- Тито о Ратној морнарици и поморству Југославије.
- Историјски записи.
- „Гласник“.
- Лист „Побједа“ — Титоград.
- Лист „Бока“ — Котор.
- Лист „Борба“ — Београд.
- Лист „Полиника“ — Београд.
- Лист „Вјесник“ — Загреб.

Summary

COMRADE TITO IN BOKA KOTORSKA DURING HIS VISITS TO THE SOCIALIST REPUBLIC OF MONTENEGRO

T. GRGUREVIC

Comrade Tito made his first visit to Boka Kotorska in 1951 during his second post-war stay in our Republic. He had been in Montenegro before: in August 1940 when he attended the 8th Conference of the Communist Party of Yugoslavia — branch for Montenegro, Boka Kotorska, Sandžak and Kosovo and Metohija held at Zabljak. After the war he came in 1946.

During his 1951 visit comrade Tito was in the Shipyard of Tivat, in Herceg-Novi and Kotor. He arrived by the ship »Jadranka« and landed in Kotor. Comrade Tito stayed in Kotor in order to be present at, to that time unseen, spectacle — the Night of Boka. He was delighted with the welcome and the show.

When Hruščov came to our country in August 1963 the programme of his stay included a visit to Boka Kotorska. So, comrade Tito and his guest with their escort arrived in Kotor on 23rd August 1963 and were welcomed by 15000 inhabitants of Boka Kotorska.

The next visit of comrade Tito was in May 1969. This trip round the Bay included short visits of Naval Museum in Kotor, the community centres of Tivat, Kotor and Herceg-Novi where he spoke to the working people and the citizens and thanked them for the welcome.

Towards the end of 1972 the President of the Republic is in our Republic and Boka Kotorska again. At the »Tivat Airport« he is given a warm welcome. Then he proceeded to Miločer where he received the delegation of Bokeljska Mornarica (the Navy of Boka) and was awarded the title of the honorary admiral of this ancient organization.

In the period between 1975 and 1979, to the joy of the citizens of our Republic, the stays of comrade Tito in Igalo became frequent as he spent his vacation and had medical treatment there. The visits followed in this way:

The people of Boka Kotorska gave a delighted welcome to the President of the Republic on Jan. 27th 1975. During this stay and medical treatment comrade Tito received many foreign statesmen and the highest executives of our country who informed him of the current foreign and home events.

Not long after this one, there came the next visit included in the journey along the Belgrade — Bar railwayline. On May 28th 1976 comrade Tito left Belgrade and travelled through Montenegro along the new railwayline. All the Republic greeted him and he had a warm farewell by thousands of people at the »Tivat Airport« on June 2nd.

Comrade Tito returned to Boka Kotorska on 25th Jan. 1977. He spent nearly two months of working vacation and having medical treatment. During that stay he visited Titograd and was proclaimed an honorary member of the Montenegro Academy of Science and Arts. During the celebration he made a speech paying particular attention to the future tasks.

President Tito spent the next winter in Igalo, too. He arrived on Jan. 6th 1978 by MS »Galeb« in Zelenika. During his stay he was awarded the Golden Plaque of the Presidency of the Socialist Republic of Montenegro. In Kotor he was given the Golden Plaque of Bokeljska Mornarica (the Navy of Boka).

In October of the same year he makes another visit to Igalo. During his holiday and treatment he performed many state and party duties. He attended the 8th Congress of the Union of War Veterans in Budva and delivered a speech.

His last visit began on 18th March 1979. He experienced the disasterous earthquake here on 15 th April 1979. On the same day he appealed to the Yugoslav peoples for help. He left Boka Kotorska a few days later.